

מסורת הש"ס

א) ערכין ז' שבת קלג. נדה כח: (ג) יבמות פג: ט"ז נחמיה ספ: (א) יבמות פג: תמורה יא. (ז, יא.) ד' (ז) נעיל מהל' (ה) ויקרא (ז, ו) מנחן שוין (ע"ג, ז) (ז) י"פ הערל דסבר דאנדרוגינוס זכר כו' ז"ק. (ח) שוין נעיל, (ט) ז"ק, (י) שוין נעיל, (כ) גי' ז"ק ושוין שפיר למעוטי דמפירשמי נעיל, (ג) פירש אס זכר ז"ק. (מ) קדוש סה חלה עליהן ומ"מ כהווייתן תחול עלייהו ז"ק. (נ) לקדוש ז"ק, (ס) ז"ק מ"ג, (ע) אפי' הוא אשה גמורה ז"ק.

תורה אור השלם

- וְהָיָה עֶרְכָּךְ יוֹדֵךְ מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד כִּי שֶׁשִּׁים שָׁנָה תְּהִיָּה עֶרְכָּךְ חֲמִשִּׁים שָׁלָל סֶפֶךְ בְּשָׁשָׁל דְּקִרְשִׁי:
- וְאִם נִקְבָּה הָיָה וְהָיָה עֶרְכָּךְ שְׁלִשִׁים שָׁשָׁל:
- וְאִם זָבַח שְׁלִמִים קִרְבָּנוֹ אִם מִן הַקֹּדֶשׁ הָיָה מִקְרִיב אִם זָכָר אִם נִקְבָּה תָּמִיד יִקְרָשֶׁךָ לִפְנֵי יְיָ:
- וְאִם מִן הָעֶזְרָא קִרְבָּנוֹ מִן הַשְּׁבִיטִים אוֹ מִן הָעֲדָוִים לַעֲלֹף זָכָר תָּמִיד יִקְרָבָנָה:
- כָּל הַחִבּוּר אֲשֶׁר יִקְרָל בַּקֹּדֶשׁ וּבַצֶּאֱנָה יוֹדֵךְ תִּקְדָּשׁ לִי אֶלְעִזָּךְ לֹא תַעֲבֹד בַּבֵּכֶר שׁוֹרֶךְ וְלֹא תִזְנוּ בַּבּוֹר צֶאֱנָה:

דברים טו יט

א) ויש"י ד"ה הזכר וכו' היינו ס' ק' וכו' דפירשתי לנליל הס"ד: (ג) ד"ה ות"ק סבר וכו' במקום נקבות שריגיל (נחמ):

שיטה מקובצת

א) ח' סמי מכאן טומטוס ת"ש נמחק: (ס) אן נקבה להוציא: טומטוס: ואנדרוגינוס: מ' תי' מה ת"ל נמחק: (ח) איש וערך אשה אין כו' בפירשת בחוקתי הס"ד: (ט) טומטוס ומשום: ו' ועוד כמה נפיש בין: (ס) לא ממעיט ו' ליה קרא: (ס) תועבד כולוהו בקרבנות: (ס) מליקה כמה נפיש אס זכר וכו' ואם נקבה היא כשר דהא כו' מדר"א נמי איתא לאותוביה דקאמר כל מיאס שנאמר זכר ונקבה: ו' מקדשין לעשות תמורה: ו' קדושים אין תנפסין בקדושת כגון: (ס) דס"ל בריה הוי ואיכא דס"ל ספק הוי: (ס) כתנאי ס"א ומצי לאוקמא דרבנן בתראי דהתני' טומטוס נמי פליגי ודלא כרב חסדא אלא בזכר ונקבה מספקא מעיקרא אפילו לרבנן בתראי והני תנאי דבריייתא הברי' פליגי כו' והד"א: (ס) מטיל מים במקום: (ס) להיות כנקבה: (ס) הערל דס"ל אנדרוגינוס זכר למי': (ס) ושוין ומר"א דאמר התם חיובין עליו: (ס) דשמא יש עוד: (ס) שאני התם דכתיבי: (ס) מוקים ליה לדרישא כו' סביא ליה כרבנן: (ס) לקמן קסבר דבריה: (ס) קדושה דאימיהו: (ס) אפילו אי בהוייתן קדושים שהוי אמר ח' בפירוש נמחק: (ס) טומטוס מ"מ דאפרין מסבין: (ס) אן קדושת פה חלה עליהן כו' עלייהו קדושת אימיהו כמו בכל כו' ודאי או זכר או נקבה והא כו' ודא שוין ביה קדושת אימיהו משום: (ס) מיתורא דה"א קדושי: (ס) מנקבה וכוין דמעטיה מנקבה הוצרך למעט גם מזכר דלא תימא דמעטיה מנקבה בערך זכר ובריייתא: (ס) ס' פירא ר' יהודה דהא: (ס) שיטה זו שפירשתי: (ס) דתניא התם ר' (ס) מילה אפילו אי הוי כאשה: (ס) ת"ק מטמאין קט: (ס) שהוא ודאי נקבה: (ס) לעולם טעמא משום: (ס) אן זכר מ"מ מנטינא:

על אלו מומין

אלמה טניא הזכר. והיה ערכך הזכר ומריצויא דה"א נפקא לן ולא טומטוס: ערך איש ו' ואשה אין שוין כדמפרש צ"י בזה סנייט: **אס נקבה**. מריצויא דאס נפקא לן ולא טומטוס ו' משום ספיקא לא ממעיט ליה קרא דספיקא קמי שמיא ליכא אלא ודאי משום בריה ממעיט ליה:

סמי מנחן טומטוס. מקרא לא ממעט

אלא אנדרוגינוס ומשום בריה אצל

טומטוס נערך ולחומרא נערך מזכר:

אס זכר אס נקבה. בשלמים כמיז

(ויקרא ז') ומשום ספק לא ממעט

קרא ועוד ו' בין זכר בין נקבה כשר

לשלמים אלא ודאי בריה הוא: **הזכר ולא נקבה**. (ס) דהיינו הך דגזי

עולה דפרישית לעיל להוציא טומטוס

ומדמעטיה קרא בריה הוא דמשום

ספק לא ו' ממעט קרא: הרוצע ל"ג

ללא שייך צעופות: **הנעצה**. ו' כולה

נקצנות דעופות קמיירי: **טעמא'ס נגדים אצום הנעוטה**. כשאר נצלת

עוף טהור דמליקתו אינה מליקה והוי

נצילה ואי לאו בריה הוא אמאי אינה

מליקה ו' מה נפשך אס זכר הוא

כשר ואס נקבה הרי כשר דהא צעופות

לא חלק הכמוז ועוד מדר"א איכא

לאומציה דקאמר כל מקום שאתה

מואל זכר ונקבה אתה מוואל טומטוס

ספיקא מי ממעט ליה קרא אלא ודאי

בריה הוא והיכא דמעטיה מעטיה אצל

צעופות דלא מעטיה לא מעטיה: לא

קדושין בסמורה. כלומר אפילו תמורה

שחלה על צעל מוס קצוע אינה חלה

עליהן וטעמא מפרש צנסכת תמורה

צפרק יש צקצנות (דף פ.):

ולא מקדשין ו' צעושי תמורה. שאס

הס קדושין אין עושין תמורה והיכי

דמי שהן עזמן קדושין ו' כגון שהיו

ולדות קדשים דקדשי אגז אמן. ואי

טומטוס ספק הוא אמאי לא קדוש

ממה נפשך: **יטוס**. דמי להנך

צספולין משנולדו. והיכי דמי יתוס

כדמפרש צנחיתת חולין צ"י ש"י דף

(נח): שמתה אמו צשעת לידה וכו'

פירש למיתה זכר פירש למיט: **לימאל כתנאי**. הא דרצ נקדא דאיכא

דס"ל ו' ספק הוי: אין קדושה חלה

עליו. דבריה הוא אצל צטומטוס לא

פליגי דספק הוא: להוציא **טומטוס**

ואנדרוגינוס. דטומטוס נמי בריה הוא:

לא מספקא. דמיקוס לרצ חסדא כתנאי ו' דתימא ההוא תנא

כצבירא חלה בריה הוא כצבירא ליה כרצנן כתנאי: אלא הני

תנאי דבריייתא צבזי פליגי דכ"ע מטיל ו' צנמקוס זכרות זכר

הוי וקדוש: ות"ק סבר חיישינן שמא נהפכה זכרותו נכפל גידו

מצפניס ומוואל מיס צנמקוס (ס) שרגיל נקבות להיות ו' נקבה

ור"ש

כדאמר צקוף המפלת (נדה דף כח:) וכו' יהודה אחיז כדמוכח צצצת צקוף פרק אס לא היצא כלי (דף קלג:) דאמר רב חסדא לא ללל א"ר

יהודה **אנדרוגינוס** זכר הוא שאס אחת אומר כן צערכין יערך ותמיא הזכר ולא טומטוס כו' פירוש וסתם ספרא ר' יהודה היא (לקמן דף סא.) וקאמר ר"י בר יצחק אף אן נמי תנינא דקא"ר יהודה פוסל צאשה ואנדרוגינוס לקידוש מי טעאת ומאי שגא גזי מילה דכתיב

(צראה ט') המול לכם כל זכר ויש לתמוה מאי שגא דצערבין צריך ייתור למעט אנדרוגינוס וצקידוש לא צריך מיעוט אלא ממשעטין ליה מהיכא דממעטין אשה מונחין ולא ונתנה כדאמרין צפרק טורף צקלפי (יומא דף מג.) וצמילה אדרבה צריך ייתור לרצונן ולן זכר ומהו

מקידוש הוה מניין למימר דשמא איכא מיעוט אצל מילה קשיא וי"ל דקסבר ר' יהודה אנדרוגינוס מואל מכלל זכר צלא שוס מיעוט מסבצרא

ולהכי פסל ליה ו' קדוש ולענין מילה צריך ייתורא דכל זכר לריצויא והא דצעי מיעוטא צערכין היינו משום דמסבצרא הייתי מעמידו

לכל הפחות צערך נקבה אי לאו דמעטיה מנקבה ו' (לאוקומיה צערך) וצרייתא דעולה דלעיל דאינטריך קרא למעוטי מזכר לאו כר' יהודה אע"ג דסתם סיפרא י"ל היא דהא צקידוש פוסלו ר' יהודה צלא שוס ייתור ומ"מ פשיטא ליה דההיא דערבין (דף ד.) ר' יהודה

כל כמה דאיכא לאוקומיה סתם סיפרא כוומיה מוקמינן ועוד תניא צהדיא צצ"ק דערבין (דף ה:) דר' יהודה אומר הטומטוס ואנדרוגינוס מעריבין

אצל לא נערבין ומיהו קשה לפי שיטה יט שפירשתי מפרק הערל (יבמות דף עג:) דמשמע התם דלא פסיל ליה ר' יהודה לענין קדוש אלא

מספק דהוי ספק איש ספק אשה דתניא ל' ר' יהודה ולענין מילה (ס) אי כאשה גמורה ריצבו הכתוב מכל זכר דמשמע כל זכרות ולענין ערבין

לקצא וצראה לפרש דספק הוא ל' יהודה ולענין מילה (ס) אי כאשה גמורה ריצבו הכתוב מכל זכר דמשמע כל זכרות ולענין ערבין

מעטו הכתוב מערך איש ואשה לפי שהוא משונה: **טומטוס** ואנדרוגינוס אין מטמאין **ואתא** ר"ש בן רבי יהודה משום ר"ש צמימר **טומטוס**

נמי בריה הוא. משמע הכא דקסבר אנדרוגינוס בריה הוא כמו טעמא דטומטוס ואפי' דמסיק נמי דטומטוס ממעט לדידיה מטעם

שהוא לא נקבה כשמטיל מים צנמקוס נקבות מ"מ צאנדרוגינוס הוי לעולם ל' משום דבריה הוא ותמיא דפ' הערל (דף פא.) משמע דר"ש

חשיב ליה ודאי זכר ל' יוחנן דאמר התם אף מאכילה צחזה ושוק וי"ל דאפי' הוי ודאי זכר לא ממעטינא ליה זכר אצל נקבה ודאי

מימעטא מן טומטוס המטיל מים צנמקוס נקבות לפי המסקנא דאפי' ודאי נקבה הוי כיון דלא חייש שמא נהפכה זכרות לנקבות: **כ**

פרק ששי בכורות

מב.

י"ט הערל (יבמות דף פא.) ואנדרוגינוס זכר ואיכא למ"ד אף מאכילה צחזה ושוק י"ל ואמר ר"א התם חייבין עליו סקילה [כזכר] או כתנאי דצרייתות דצסמוך דממעט מהזכר טומטוס ואנדרוגינוס או מיתורא ממעט ליה וי"ל דלפי מה שפירשתי דמטעמא דמוס קא ממעט ליה ניחא דמיסתבר ליה לאוקומיה כר' ישמעאל כיון דכוומיה מיתוקמא לגמרי:

י"ט **הזכר הזכרים**. ווא"ת צלא

הזכרים נמי מאי למעט

אנדרוגינוס מהזכר כמו צסמוך לענין

ערבין וצנדה צפרק המפלת

(דף כח.) גזי טומטוס ואנדרוגינוס

צראו לזינן או אודס וי"ל דשמא י"י עוד

דרשות אחרות יש דקראי טובא

כתיבי צצכור כגון (שמות נד) כל

מקנן מזכר וכולהו צריכי והא דאמר'י

צצ"ק (לעיל דף ט.) אפי' תימא

ר' יוסי הגלילי שאני יט הכא דכתיב

הזכרים ו' [ופריך] ולגמר מנייה הא

מיעט רחמנא הזכרים והכא מוקים ו'

לדרשא אחריתי י"ל דלא צבירא

כרצנן צצריא דהכא:

י"ט **טומטוס דברי הבא ספיא**

הוא בו'. לאו מטעם דלא אחי

קרא למעוטי ספיא קאמר רב חסדא

דקדוש מספיא דגזי טומטוס שיט

מהס זכר ויש מהס נקבה ו' דלא שייך

דכפי' לעיל אלא לא מיסתבר ליה

לאוקומי מיעוטא צטומטוס דחשיב

ליה זכר גמור או נקבה גמורה ור'

יוחנן דפליג עליה דרב חסדא לקמן

י"א דקסבר דבריה הוא ואין קדושה

חלה עליו ואפילו מנאל זכר וא"ת

ואמאי לא פריך ארצ חסדא מהיחיל

דריש צילד מעריימין (תמורה דף כד:)

דאס זכר יקרב עולה ואס נקבה זצחי

שלמים דקאמר התם ילדה טומטוס

ואנדרוגינוס אין קדושה חלה עליהס

ומפרש התם דקסבר ולדות קדשים

צהוייתן הס קדושים דאי צמעי אמן

הס קדושים הא תפשיניהו קדושה

יט דאימיה ולרצ חסדא דלמר

טומטוס ספיאק הוא הייה טומטוס

קדוש אפי' י"ג צהוייתן קדושים שהרי

ט צפי' אמר אס זכר יקרב עולה ואס

נקבה זצחי שלמים ואע"ג דאיכא

למימר סמי מנחן טומטוס יזא אמאי

פריך צסמוך מצרייתות ה"ל למיפרך ממתני' וי"ל דרב חסדא פי'

אין י"ט קדושה חלה עליהן ומ"מ צהוייתן תפול עלייהו קדושה כמו

צכל ולדות קדשים דכיון דהוי ודאי אס זכר או נקבה והא דלא משני

התם אין קדושת פיו חלה עליהס ולוקמה צצהמת חולין דלא שייך

ליה קדושת אמו משום דמשמע ליה דקאי צין אצהמה דחולין צין

אצהמה דקדשים דאיירי זה: **אלמה תניא הזכר ואלא טומטוס**

ואנדרוגינוס. מיימורא י"ז קדריש אצל מזכר לחודיה לא קממעט

ואנדרוגינוס כו' פירוש וסתם ספרא ר' יהודה היא (לקמן דף סא.) וקאמר ר"י בר יצחק אף אן נמי תנינא דקא"ר יהודה פוסל צאשה ואנדרוגינוס לקידוש מי טעאת ומאי שגא גזי מילה דכתיב

(צראה ט') המול לכם כל זכר ויש לתמוה מאי שגא דצערבין צריך ייתור למעט אנדרוגינוס וצקידוש לא צריך מיעוט אלא ממשעטין ליה מהיכא דממעטין אשה מונחין ולא ונתנה כדאמרין צפרק טורף צקלפי (יומא דף מג.) וצמילה אדרבה צריך ייתור לרצונן ולן זכר ומהו

מקידוש הוה מניין למימר דשמא איכא מיעוט אצל מילה קשיא וי"ל דקסבר ר' יהודה אנדרוגינוס מואל מכלל זכר צלא שוס מיעוט מסבצרא

ולהכי פסל ליה ו' קדוש ולענין מילה צריך ייתורא דכל זכר לריצויא והא דצעי מיעוטא צערכין היינו משום דמסבצרא הייתי מעמידו

לכל הפחות צערך נקבה אי לאו דמעטיה מנקבה ו' (לאוקומיה צערך) וצרייתא דעולה דלעיל דאינטריך קרא למעוטי מזכר לאו כר' יהודה אע"ג דסתם סיפרא י"ל היא דהא צקידוש פוסלו ר' יהודה צלא שוס ייתור ומ"מ פשיטא ליה דההיא דערבין (דף ד.) ר' יהודה

כל כמה דאיכא לאוקומיה סתם סיפרא כוומיה מוקמינן ועוד תניא צהדיא צצ"ק דערבין (דף ה:) דר' יהודה אומר הטומטוס ואנדרוגינוס מעריבין

אצל לא נערבין ומיהו קשה לפי שיטה יט שפירשתי מפרק הערל (יבמות דף עג:) דמשמע התם דלא פסיל ליה ר' יהודה לענין קדוש אלא

מספק דהוי ספק איש ספק אשה דתניא ל' ר' יהודה ולענין מילה (ס) אי כאשה גמורה ריצבו הכתוב מכל זכר דמשמע כל זכרות ולענין ערבין

לקצא וצראה לפרש דספק הוא ל' יהודה ולענין מילה (ס) אי כאשה גמורה ריצבו הכתוב מכל זכר דמשמע כל זכרות ולענין ערבין

מעטו הכתוב מערך איש ואשה לפי שהוא משונה: **טומטוס** ואנדרוגינוס אין מטמאין **ואתא** ר"ש בן רבי יהודה משום ר"ש צמימר **טומטוס**

נמי בריה הוא. משמע הכא דקסבר אנדרוגינוס בריה הוא כמו טעמא דטומטוס ואפי' דמסיק נמי דטומטוס ממעט לדידיה מטעם

שהוא לא נקבה כשמטיל מים צנמקוס נקבות מ"מ צאנדרוגינוס הוי לעולם ל' משום דבריה הוא ותמיא דפ' הערל (דף פא.) משמע דר"ש

חשיב ליה ודאי זכר ל' יוחנן דאמר התם אף מאכילה צחזה ושוק וי"ל דאפי' הוי ודאי זכר לא ממעטינא ליה זכר אצל נקבה ודאי

מימעטא מן טומטוס המטיל מים צנמקוס נקבות לפי המסקנא דאפי' ודאי נקבה הוי כיון דלא חייש שמא נהפכה זכרות לנקבות: **כ**

קדושים בתמורה. שאם רצה לעשותם תמורת קדשים אינן קדישין במקומן ואם הקדישין ורצה להטילן בבמה' חולין לא מקדישין

לא אלימי למיתפס תמורתן: אפי' טומטוס ועילי יתום. כי ההוא יתום רכי ילדתו אמו היא פירשה למיתה והוא פורש לחיים

ומשום הכי לא קדיש כדומרינן בהשודת תחת אמו פרט ליתום: לימא כתנאי. הא מילתא דרב חסדא דאיכא למי"ד דטומטוס קדוש

מספיאק ואיכא למי"ד שמא בריה הוי ודאי קדיש:

עין משפט ונר מצוה

סח א מיי פ"א מהל' ערכין הל"ה:

סו ב מיי פ"ו מהל' פסולי הטומטוסין הלכה ד':

ג [מיי] פ"א מהל' תמורה הלכה ח':

מוסף רש"י

הזכר. ה' ימיאל קדריש (שבת קלג:). הנעבד. שהסתמחה לו ונעשו ע"ו (יבמות צג).

צמלקין דקדשים קמיירי (שם). והמוקצה. שהקטו ויחדו להתקדושת ע"ו (שם).

וטומטוס. ואנדרוגינוס. ואפי' שגא נאמר תמות

וחכרות בעופות, קסבר בריה צפני עממה הוי ואיני ספק

זכר ספק נקבה, ור"א פליג עליה כו' (נבחים פח).

מטמאין בגדים. אבית

דיון נגלת עוף (יבמות כג).

דכיון דאין דלאוין להקצבה, דמנחא מן צבמה

להוציא רוצע ונרצע וצבמה